

Imre Mihály (1946–2026)

FAZAKAS Gergely Tamás

Debreceni Egyetem BTK Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet, intézetigazgató, egyetemi docens
ORCID: 0009-0003-1653-4648

Megrendülten búcsúzzunk Imre Mihály professzor úrtól, kedves kollégánktól és mesterünktől, a Debreceni Egyetem BTK Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézetének sokak által tisztelt és szeretett tanárától.

Imre Mihály a szegedi egyetemen szerzett magyar-történelem szakos diplomát (1970), majd doktori címet (1975). Végzését követően tizenegy éven keresztül tanított a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimnáziumban, számos középiskolás diáknak meghatározó világ-, kultúra- és életszemléletet adva, majd 1981-től a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola adjunktusa lett. 1988 óta a debreceni magyar irodalomtörténeti képzés nagyra becsült oktatója: a Kossuth Lajos Tudományegyetemen (később: Debreceni Egyetem) tanított hallgatói generációkat adjunktusként, majd docensként, az MTA doktora cím elnyerését (2006) követően professzorként, nyugdíjazása óta professor emeritusként.

Imre tanár úr a régi magyarországi és európai irodalom tudósa, a reneszánsz és a barokk művelődés- és retorikatörténet kutatásának iskolateremtő tanára, Szenci Molnár Albert, Szőnyi Benjámin és más 17–18. századi életművek feldolgozója, a kora újkori toposzoknak, a keresztény-antik műveltség szinkretizmusának, Philipp Melanchthon magyarországi recepciójának, a *Vizsolyi Biblia* ismeretlen forrásainak, a zsoltárköltészetnek, a protestáns mártírológiának, a német-magyar tudományos és egyházi kapcsolatoknak, a puritanizmusnak és a fizikoteológiának alapos ismerője, aki e témákban több monográfiát, szövegkiadást, magyar, német és más nyelvű szaktanulmányt publikált.

A debreceni doktori iskolánk régi magyarországi irodalmi műhelyének meghatározó irányítója élete utolsó hónapjáig, sok PhD-hallgató tudományos pályáját nagy erudícióval és tapintattal egyengető témavezetője, felkért opponense és önzetlen tanácsadója.

Utolsó személyes találkozásunk két nappal azelőtt történt, hogy betegsége a végső fázisba ért, és nyolc nappal azelőtt, hogy visszaadta lelkét Teremtőjének. Jól jellemzi a lenyűgöző tudású, de tanári identitásához mindvégig ragaszkodó mestert, hogy a régi magyaros műhelyünk csütörtöki alkalmára jött el, voltaképpen elbúcsúzni. Ráadásul egy graduális hallgatónkat tisztelte meg azzal, hogy alaposan elolvasta a kitűnő dolgozatot, és bölcs hozzászólásában tanácsokkal látta el a fiatal kolleginát. Noha a legifjabbak is tudták róla, hogy olyan mester szavait

hallgatják, aki a Kárpát-medence egészére kiterjedő Reneszánsz-Barokk Kutatócsoport, a Rebakucs konferenciáinak 1974 óta rendszeres előadója, több ülészak szervezőbizottságának elnöke, sokat forgatott tanulmánykötetek szerkesztője, OTKA és más finanszírozók által támogatott hazai és nemzetközi tudományos programok vezetője vagy résztvevője, jelentős szakmai elismerések és díjak birtokosa.

Az 1970-es évektől az utolsó hónapjaiig szorgalmazója volt a világi és egyházi tudományosság szoros összekapcsolásának, harmonizálásának. Ezt a szemléletet részben a Rebakucsban látta megvalósulni, de reá is zsigerileg volt jellemző, vásárhelyi és szegedi szocializációjának köszönhetően. E gondolkodásmód összefüggött azzal, hogy személyesen és szakmailag egész életében szorosan kötődött a Magyarországi Református Egyházhoz.

Imre tanár úr nemcsak kutatója, hanem mestere is volt az ékesszólásnak. Az egyetemi órái és a konferenciákon megtartott előadásai, a műhelybeszélgetéseken elmondott bölcs hozzászólásai és az informális alkalmakon megfogalmazott gondolatai mind nyomdakészen hangzottak el. Tudását és világlátását mélység, etikai távlat és intellektuális derű jellemezte.

Minden magyarországi, erdélyi és németországi kutatóútjára azzal a céllal indult, azzal az elhatározással foglalt helyet a könyvtárak és levéltárak asztalainál, hogy bűvárlatai eredményeivel megismertesse a szakmai közösséget, valamint a graduális és posztgraduális hallgatóit. Gondolkodását és életvezetését, tanítását és kutatásait az a szemlélet határozta meg, amely a humántudományoknak még a leginkább összetett felismeréseit, szubtilis elemzéseit is a közösség javára kívánta fordítani. Ezt a látásmódot, mások mellett, Johann Sturmtól, a 16. századi német retorikaszerzőtől, a keresztyén humanizmus strassburgi mesterétől tanulta, s idézte is, sokunk okulására. „Religio enim sanctam, et eloquentia iucundam, et ambe coniunctae salutarem efficiunt hominum inter se societatem.” Imre Mihály fordításában: „Az istenfélelem Isten előtt kedvessé, az ékesszólás gyönyörűségessé, és mindkettő összekapcsolva üdvösségessé teszi az emberek egymás közötti társadalmát.”

Számos írásában dolgozta fel ezt a retorika-, teológia- és kultúraszemléletet, amelyet volta-képpen ő maga is átsajátított. Különösen jól kifejezi e felfogást egyrészt a 2012-ben megjelent tanulmánykötetének címe: *Az isteni és emberi szó párbeszéde*, másrészt a halála előtt lezárt, részünkről még megszerkesztést és kiadást igénylő kötete: *Üdvérték és esztétikai érték protestáns változatai*. Az utóbbi gyűjteményben jelenik meg újra, egyebek mellett, az a két tanulmánya, amely olvasható a 2024 őszén Debrecenben rendezett konferenciánk nemrég napvilágot látott kötetében: *Szenci Molnár Albert és a 16–17. századi peregrinatio academica* (a *Studia Litteraria* folyóirat 2025/3–4-es, tematikus száma). A Rebakucs 55. konferenciájaként tartott szimpóziumunkat még Imre Mihály áldásával szerveztük, ő volt az alkalom spiritus rectora.

Azok számára, akik az elmúlt évtizedekben hallgatóként és kollégaként, kutatóként és barátként Imre Mihálytól tanulták a régi magyarországi irodalmat, jól ismert mindez. És még inkább azok lelkesülhettek át tudásától, intellektusától, diszkrét lényétől, ám egészen sohasem leplezett érzelmeitől, akik szorosabb értelemben vett tanítványaiként lettek a doktori hallgatói, s kerülhettek vele mester-tanítványi viszonyba. Mindannyiunknak, akik az egyetemi dolgozószobájába járhattunk konzultációkra, vagy időnként megadatott a bebocsátás a debreceni Vendég utcai *Musarium*ba, örökre bevésődtek ezek a beszélgetések. És ama tér is, amely körbevette őt: a szisztematikusan gyűjtött tudós bibliotéka, Szegedi Kis István *Arbor haereseon*jának híres metszete a falon, vagy éppen Jékely Zoltán autográfja, aki *A marosszentimrei templomban*

című gyönyörű versének egy kéziratát ajándékozta egykoron Imre tanár úrnak, mely az idő ette istenháza szép fotója mellé került.

Ezek az eszmecseréken nemcsak a régi magyarországi irodalomról beszélt, hanem vásárhelyi éveiről, a régióra irányuló fiatalkori, de egész életében meghatározó művelődés- és irodalomtörténeti kutatásairól. Valamint arról is szívesen szólt, hogy mielőtt a vásárhelyi Bethlen Gábor Gimnázium könyvtárában végképp elköteleződött volna Szenci Molnár Albert *Biblia Tigurinája* és a korszakkutatás mellett, miképpen foglalkozott a 20. századi irodalommal. Szege-den először Tamás Attila professzor úrnál szeretett volna doktorálni Szerb Antal írásművészetéből. Szerb regényeit s különösen esszéit, tanulmányait mindig nagy gaudiummal emlegette. Azután Tamás professzor úrral kollégák lettek Debrecenben, bár szakmai útjaik némileg eltértek egymástól.

Imre tanár úrtól igyekeztük elsajátítani a szabatos fogalmazás, a pontos terminológiahasználat, az alapos korszakismeret, a szakirodalom mérlegelése, a diszciplináris nyitottság és az átlelkesült irodalomolvasás erényeit. Örömmel hallgattuk, amint Szent Ágostont vagy Janus Pannoniust idéz fejből, latinul és magyarul, lelkesedik a verstanért, jelesül Arany János szép choriambusaiért, szívesen beszél Németh László regényeiről, így különösen az *Égető Eszterről*, vagy éppen Babits *Jónás imáját* és Pilinszky verseit szavalja: visszafogottan, de megrendülve.

Ez az egyszerre diszciplináris és spirituális tanulási folyamat, Imre Mihály irányításával, hasonlónak tűnt számunkra, mint az általa annyira kedvelt keresztény misztika útja, a *via illuminativa*. Mesterünk mindvégig előttünk tartotta a tudomány és a lelkiség világító szövétnekét. Ám akként végezte e tudósi-pedagógusi hivatást, több tanítványa számára már-már lelkigondozói szolgálatot, hogy tisztában volt vele, ő maga is egy nagyobb hatalom alá van rendelve.

Úgy tudott számunkra világítani, hogy a 27. zsoltárt író psalmográfussal együtt vallotta azt a mondatot, amelyet kedves szerzője, Otrokocsi Főris Ferenc is láthatott Oxfordban, az ottani egyetem jelmondataként: „Dominus illuminatio mea”.

Szenci Molnár Albert – Imre tanár úr életművének kiindulópontja, causa efficiense és központi szereplője – szép fordításában, a mondat folytatásával együtt: „Az Úr Isten az én világosságom, / Ő életemnek ereje, jól tudom, / És üdvességem, hát kitől félnék / Ki volna hát az, kitől rettegnék.”

Kedves Mesterünk, nagyon sokan vagyunk hálásak, hogy Tőled tanulhattunk! A Számodra különösen kedves szatmári temetők rövidítésével búcsúzunk: A. B. F. R. A., vagyis: *A boldog feltámadás reménye alatt*.